

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ISSN: 2307-3322 (Print)
ISSN: 2664-6153 (Online)

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія
ПРАВО

Випуск 93

— *Частина 1* —

Ужгород, 2026

Журнал включено до категорії «Б» щодо видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук
(Наказ МОН України від 26.11.2020 № 1471 Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства від 26 листопада 2020 року та внесення змін до наказів Міністерства освіти і науки України від 2 липня 2020 року № 886, від 24 вересня 2020 року № 1188).

Науковий вісник включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Бисага Юрій Михайлович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Белов Дмитро Миколайович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Заборовський Віктор Вікторович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу, директор НДІ теорії та практики правосуддя юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Белова Мирослава Володимирівна – доктор юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Берч Вероніка Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Бисага Юрій Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правових дисциплін Карпатського університету ім. Августина Волошина;

Брочкова Катерина – доктор хабілітований, кандидат юридичних наук, доктор філософії (Словацька республіка);

Булеца Сібілла Богданівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Гарагонич Олександр Васильович – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського права та господарського процесу Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Гомоний Василь Васильович – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Греца Ярослав Васильович – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Дешко Людмила Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Жежсихова Мартина – кандидат юридичних наук, доцент Університету імені П.Й.Шафарика (м. Кошице, Словацька Республіка);

Ковач Юліус – доктор юридичних наук, професор, проректор Панєвропської високої школи (м. Братіслава, Словацька Республіка);

Кучарик Рудольф – доктор філософії (Словацька Республіка);

Лазур Ярослав Володимирович – доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Манзюк Василь Васильович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Мендєшул Марія Василівна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Мраз Станіслав – доктор юридичних наук, професор, ректор Університету Данубіус (м. Сладковічево, Словацька Республіка);

Ондрова Юлія – кандидат юридичних наук, доцент Університету імені П.Й. Шафарика (м. Кошице, Словацька Республіка);

Палінчак Микола Михайлович – доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Рогач Іван – кандидат юридичних наук, доцент, юридичний факультет Університету Данубіус (м. Сладковічево, Словацька Республіка);

Рогач Олександр Янович – доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Фрідманський Роман Михайлович – кандидат юридичних наук, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Чечерський Віктор Іванович – доктор юридичних наук, офіс Генерального прокурора.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», протокол № 02 від 05.03.2026 р.

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія KB № 21500-11300Р,
видане Державною реєстраційною службою України 24.11.2014 р. Офіційний сайт видання: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/>

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

Аніщук В.В., Шубала Д.О. РОЛЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	13
Аргат Я.П., Ломакіна І.Ю., Настіна О.І. ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА НА СУДОВЕ ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ, СІМЕЙНИХ І ЗЕМЕЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ.....	18
Атаманчук Н.І. УСУНЕННЯ ПРАВОВИХ ПРОГАЛИН У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	23
Бойко І.Й., Ковальчук І.В., Бурдіна О.В. СТАНОВЛЕННЯ НОРМ ЩОДО РІВНОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ У ДЖЕРЕЛАХ ПРАВА КИЄВО-РУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	29
Бондар Н.А., Шишло Н.С. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПРАВА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	35
Васильчук Є.О., Джолос С.В., Шаповал Т.Б. МЕНЕДЖМЕНТ ВУЛИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ЛІВОРАДИКАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ НА РУБЕЖІ ХХ – ХХІ СТ.: ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	42
Грекул-Ковалик Т.А., Торончук І.Ж., Георге Ф. ІНСТИТУТ ОМБУДСМАНА УКРАЇНИ ЯК МЕДІАТОР СПРАВЕДЛИВОСТІ У ЗАХИСТІ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....	49
Грін О.О. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ УТВОРЕННЯ АВСТРО-УГОРЩИНИ ТА МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ 1867 РОКУ.....	55
Гутів Б.І. ОБСЯГ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ГЕТЬМАНА ВІДПОВІДНО ДО КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 РОКУ.....	65
Дворак А.Ю. ПРИНЦИПИ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕХНІКО-ЮРИДИЧНИЙ ВИМІР.....	71
Дручек О.В. БЕЗПЕКА, ДЕРЖАВНА ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК КАТЕГОРІЇ ПРАВА ТА ПРАВОВІ ЦІННОСТІ.....	78
Дудник Р.М. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВИХ НОРМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРАВОВИХ СИСТЕМ.....	84
Запотічна Р.А., Сковронська І.Ю. ПЕРЕГОВОРИ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ.....	90
Козаченко А.І. ЗЕМСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЗА ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	96
Коритко Л.Я., Кучера А.М. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПРАВНИКІВ ДО ЄВІ ТА ЄФВВ.....	102
Кравчук С.М. НОВІ ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	107

Крижевський А.В. МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО ЯК КАНАЛ РЕЦЕПЦІЇ РИМСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ТРАДИЦІЇ В УКРАЇНІ.....	114
Манойло Н.Г. РОЗУМІННЯ ПРИРОДНОГО І ШТУЧНОГО В ДАВНЬОКИТАЙСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ.....	120
Мельник А.І. УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ДУМКА ПРО ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНСЬКОЮ НАЦІОНАЛЬНОЮ РАДОЮ І ЦЕНТРАЛЬНИМ ВІЙСЬКОВИМ КОМПІТЕТОМ У ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	129
Назаренко О.А. ПРИНЦИПИ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	135
Николина К. ПРОСТОРОВІСТЬ ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	144
Ніколенко Л.М. НОРМИ-ПРИНЦИПИ ПРАВА ЄС ЯК КРИТЕРІЙ ДІЄВОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕФОРМ: ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ.....	150
Павлусенко О.В. АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ.....	157
Пастернак Т.М. НЕДОЛІКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, В ЯКИХ ЗАКРІПЛЕНО ПРАВА ЛЮДИНИ РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ.....	164
Селіхов Д.А. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	170
Токарчук О.В. ДУХОВНА СТІЙКІСТЬ ТА ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ДЕРЖАВИ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ 1920–1930-Х РОКІВ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	176
Торохтій Б.Г. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ/ВЕТЕРАНОК ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ.....	182
Цуга Ю.Ю. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НАЦМЕНШИН У МОВНІЙ СФЕРІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ ТА СУЧАСНА ПРАКТИКА УКРАЇНИ.....	188
РОЗДІЛ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО	
Берченко Г.В., Петришина М.О. РОЛЬ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	195
Гречишникова В.В. ПОВНОВАЖЕННЯ СІЛЬСЬКОГО, СЕЛИЩНОГО, МІСЬКОГО ГОЛОВИ В ПЕРІОД ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ.....	203
Дирдін М.Є., Яцик Т.П. ЗАКРИТТЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ СМЕРТЮ СКАРЖНИКА: ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ.....	210
Дьякова А.А. СПЕЦИФІКА ТА ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ.....	216

Загрішева Н.В. ПРЕДМЕТ РЕФЕРЕНДУМУ У МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАРОДНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УКРАЇНІ ТА ОКРЕМИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ Й АФРИКИ.....	222
Івасик С.М. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕПУТАТСЬКОГО ЗАПИТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	231
Капітан О.І., Дідух Х.В. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕЛЕМЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ.....	239
Кірін Р.С. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО Е-УРЯДУВАННЯ МІСТ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ЧАС.....	247
Логойко О.О. КОНСТИТУЦІЙНІ СУДИ АВСТРІЇ ТА ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ ЯК ПЕРШІ ІНСТИТУЦІЙНІ ЗРАЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ В ЄВРОПІ.....	262
Лялюк О.Ю. КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	268
Марцеляк О.В. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ (ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА).....	275
Марчук М. ФУНКЦІЇ ЦЕНЗІВ: СУЧАСНА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРОВА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	285
Мельничук О.Ф. ПРАВОВІДНОСИНИ МІЖ ЗДОБУВАЧЕМ ТА ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА.....	294
Монастирський М.В. ПОЗАЧЕРГОВІ ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ТА РЕФЕРЕНДУМ ЩОДО ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ МИРНИХ ПЕРЕГОВОРІВ ПО ЗАВЕРШЕННЮ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ ЗА ІНІЦІАТИВИ ТА ПОСЕРЕДНИЦТВА ПРЕЗИДЕНТА США ТРАМПА.....	300
Мочульська М.Є. ЗАСТОСУВАННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ТА ПРАКТИКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У СУДОВОМУ ЗАХИСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ПЕДАГОГІЧНИХ, НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	311
Муртіщева А.О. ПРОВА ОСНОВА ТА РОЛЬ ПРЕДСТАВНИКА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У КАБІНЕТІ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ.....	321
Омельчук Л.В., Ютовець О.С., Підгородецький В.О. БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПОТЕНЦІАЛ МОЛОДІ У ПРАВОЗАХИСНІЙ СФЕРІ.....	329
Ондрова Й., Урадник М. ОХОРОНА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РАМКАХ МЕХАНІЗМУ КОМУНАЛЬНОЇ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ.....	336
Пілюк С.В. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ: ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ЄСПЛ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕЛЕВАНТНОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	348
Серединко А.А. ЗАХИСТ ПРАВА НА ОСВІТУ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	354

Шаповалов А.С. ОСКАРЖЕННЯ ДО СУДУ ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПОРУШЕНИХ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....	360
--	-----

РОЗДІЛ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Андрущенко Т.С. ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ ТА ДОВЕДЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ (ШЛЮБНІ ДОГОВОРИ).....	369
--	-----

Боднар Т.В. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАТЬКІВ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД ВИКОНАННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ОБОВ'ЯЗКІВ.....	374
--	-----

Вишневський В.О. ТЕОРІЯ ПОБІЧНОГО ПРОДУКТУ У ПРАВІ SUI GENERIS: РОЗМЕЖУВАННЯ СТВОРЕННЯ ТА ОТРИМАННЯ ДАНИХ.....	380
---	-----

Гаврік Р.О. ТЕОРЕТИЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ВИДІВ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН (У СВІТЛІ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА).....	390
---	-----

Герц А.А. ДОГОВІР УЧАСТІ В ЖИТЛОВО-БУДІВЕЛЬНОМУ КООПЕРАТИВІ ЯК ФОРМА ЖИТЛОВОГО ІНВЕСТИВАННЯ.....	396
---	-----

Завальнюк С.В. ВИТОКИ КОНЦЕПЦІЇ ПРОГАЛИН У ПРИВАТНОМУ ПРАВІ В АНТИЧНІЙ ПРАВОВІЙ ДУМЦІ.....	401
---	-----

Заставенко А.В. ДИСТАНЦІЙНІ ФОРМИ ЗАСТОСУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ.....	407
--	-----

Канарик Ю.С. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СТОРІН У ПРАВОВІДНОСИНАХ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ.....	414
--	-----

Карташ Н.І., Тарасенко Х.Ю. ДОДАТКОВІ ВИТРАТИ НА ДИТИНУ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ПІДСТАВИ СТЯГНЕННЯ.....	419
--	-----

Качурінер В.Л. ВПЛИВ ДІЄЗДАТНОСТІ ОСОБИ НА УЧАСТЬ У ДОГОВОРАХ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДРЯДУ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА СУДОВА ПРАКТИКА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	425
---	-----

Кот О.О. ЗАХИСТ ПРАВ УЧАСНИКІВ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН ЗА ПРОЄКТОМ ЦК УКРАЇНИ.....	431
---	-----

Крижевська О.О. ПРИПИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СВІТЛІ СУЧАСНОЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ: ЮРИДИЧНІ ФАКТИ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ.....	438
---	-----

Лукаsevич-Крутник І.С. ДОГОВІР ПРО ПЕРЕРОЗПОДІЛ СПАДЩИНИ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ УКРАЇНИ.....	445
--	-----

Менджул М.В. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ ЮРИДИЧНОГО ФАКТУ ПРО ФАКТИЧНІ ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	451
---	-----

Мирза С.С., Пальшков К.Є., Шевчук В.В. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПРАВОЧИНІВ ЗА УЧАСТЮ МАЛОЛІТНІХ ТА НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ.....	457
---	-----

Парасюк М.В., Ярунів А.П. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ТВОРЕЦЬ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА І АВТОРСЬКЕ ПРАВО.....	464
Попович К.Г. СПАДКУВАННЯ ПАРТНЕРІВ У ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИНАХ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	469
Самілик Л.О., Котович І.О. ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВА ОДНОГО З БАТЬКІВ НА УЧАСТЬ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....	475
Тимошенко О.А. СПІЛЬНА СУМІСНА ВЛАСНІСТЬ ПОДРУЖЖЯ В МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	481
Тодуа Ш.Р. КРИТЕРІЇ СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ТА БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	488
Угриновська О.І., Оліярник Б.Р. ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СТЯГУВАЧА АЛІМЕНТІВ У РАЗІ ПЕРЕБУВАННЯ БОРЖНИКА ЗА КОРДОНОМ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	495
Федорко М.С. ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ ВИНИ В ІНСТИТУТІ ВІДШКОДУВАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗБИТКІВ: МІЖНАРОДНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАВОВІ ПІДХОДИ.....	503
Чорна Ж.Л. ВСТАНОВЛЕННЯ СЕРВІТУТУ ЩОДО ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК, РОЗТАШОВАНИХ В МАСИВІ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	509
Шевченко Л.А. МІЖНАРОДНІ ПОДАТКОВІ УГОДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГАРМОНІЗАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	515
Ямковий В.І. ВІДНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЗАРУЧИН В ПРОЄКТІ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ДАНИНА ТРАДИЦІЯМ ЧИ ПОТРЕБА СЬОГОДЕННЯ.....	521

CONTENTS

SECTION 1. THEORY AND HISTORY OF THE LAW AND THE STATE; HISTORY OF POLITICAL AND LEGAL DOCTRINES

Anishchuk V.V., Shubala D.O. THE ROLE OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN SHAPING THE LEGAL CULTURE OF YOUTH UNDER MARTIAL LAW.....	13
Arhat Ya.P., Lomakina I.Y., Nastina O. THE INFLUENCE OF ROMAN PRIVATE LAW ON THE JUDICIAL RESOLUTION OF LABOR, FAMILY AND LAND CONFLICTS.....	18
Atamanchuk N.I. ELIMINATING LEGAL GAPS IN THE PROCESS OF IMPLEMENTING REGULATORY LEGAL ACTS: NATIONAL AND EUROPEAN EXPERIENCE.....	23
Boiko I.Y., Kovalchuk I.V., Burdina O.V. THE FORMATION OF NORMS REGARDING THE EQUALITY OF WOMEN AND MEN IN THE SOURCES OF LAW OF THE KYIVAN RUS STATE.....	29
Bondar N.A., Shyshlo N.S. ECOLOGIZATION OF LAW AS AN INSTRUMENT FOR THE IMPLEMENTATION OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONCEPT.....	35
Vasylchuk Ye.O., Dzholos S.V., Shapoval T.B. MANAGEMENT OF STREET ACTIVITY OF LEFT-WING RADICAL GROUPS IN UKRAINE AT THE TURN OF THE XX – XXI CENTURIES: A POLITICAL AND LEGAL ASPECT.....	42
Hrekul-Kovalyk T.A., Toronchuk I.Zh., Gheorghe F. THE INSTITUTION OF THE OMBUDSMAN OF UKRAINE AS A MEDIATOR OF JUSTICE IN PROTECTING THE RIGHTS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS: A REGIONAL ASPECT.....	49
Hrin O.O. POLITICAL AND LEGAL PREREQUISITES FOR THE FORMATION OF AUSTRIA-HUNGARY AND THE MECHANISM FOR ADOPTING THE CONSTITUTION OF 1867.....	55
Hutiv B.I. THE SCOPE AND LIMITATIONS OF THE HETMAN’S POWERS UNDER THE CONSTITUTION OF PYLYP ORLYK OF 1710.....	65
Dvorak A. PRINCIPLES OF LAW-MAKING AND THEIR IMPLEMENTATION UNDER MARTIAL LAW: THE TECHNICAL-LEGAL DIMENSION.....	71
Druchek O.V. SECURITY, STATE AND NATIONAL SECURITY AS CATEGORIES OF LAW AND LEGAL VALUES.....	78
Dudnyk R.M. TRANSFORMATION OF LEGAL NORMS IN THE CONTEXT OF THE DIGITISATION OF LEGAL SYSTEMS.....	84
Zapotichna R.A., Skovronska I.Y. NEGOTIATIONS AS A SPECIAL FORM OF SOCIAL INTERACTION IN LEGAL PRACTICE.....	90
Kozachenko A.I. ZEMSTVO SELF-GOVERNMENT THE TIME OF THE UKRAINIAN PEOPLE’S REPUBLIC.....	96
Korytko L., Kuchera A. METHODOLOGICAL ASPECTS OF LAW STUDENTS’ PREPARATION FOR THE UEE AND THE UPEE.....	102
Kravchuk S.M. NEW FORMS OF SOCIAL PROTECTION FOR INDIVIDUALS IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT.....	107

Kryzhevskiy A.V. MAGDEBURG LAW AS A CHANNEL FOR THE RECEPTION OF THE ROMAN LEGAL TRADITION IN UKRAINE.....	114
Manoilo N.H. UNDERSTANDING THE NATURAL AND THE ARTIFICIAL IN CLASSICAL CHINESE PHILOSOPHICAL THOUGHT.....	120
Melnyk A.I. UKRAINIAN POLITICAL AND LEGAL THOUGHT ON CIVIL-MILITARY RELATIONS BETWEEN THE UKRAINIAN NATIONAL COUNCIL AND THE CENTRAL MILITARY COMMITTEE DURING THE PERIOD OF THE FORMATION OF THE WESTERN UKRAINIAN PEOPLE’S REPUBLIC.....	129
Nazarenko O.A. PRINCIPLES OF LAW-MAKING ACTIVITY: THEORETICAL AND LEGAL CHARACTERISTICS.....	135
Nykolyna K. SPATIALITY OF LAW IN MARTIAL LAW.....	144
Nikolenko L.M. EU LAW NORMS-PRINCIPLES AS A CRITERION OF THE EFFECTIVENESS OF NATIONAL REFORMS: IMPLEMENTATION CHALLENGES.....	150
Pavlusenko O.V. ENGLISH LANGUAGE AS A FOUNDATION FOR NATIONAL SECURITY AND DEFENSE.....	157
Pasternak T.M. SHORTCOMINGS OF LEGAL ACTS ESTABLISHING THE HUMAN RIGHTS OF DIFFERENT GENERATIONS.....	164
Selikhov D.A. INFORMATION SECURITY OF THE INDIVIDUAL: THEORETICAL AND LEGAL ASPECT.....	170
Tokarchuk O.V. SPIRITUAL RESILIENCE AND INSTITUTIONAL CAPACITY OF THE STATE: POLITICAL AND LEGAL IDEAS OF THE UKRAINIAN EMIGRATION IN THE 1920S–1930S IN THE LIGHT OF MODERN TRANSFORMATIONS.....	176
Torokhtii B.H. THE CURRENT STATE AND WAYS TO IMPROVE STATE SUPPORT FOR VETERANS AND FEMALE VETERANS AND THEIR FAMILY MEMBERS IN UKRAINE.....	182
Tsuha Y.Y. LEGISLATIVE PROTECTION OF MINORITY RIGHTS IN THE LANGUAGE SPHERE: HISTORICAL EXPERIENCE OF CZECHOSLOVAKIA AND CONTEMPORARY PRACTICE IN UKRAINE.....	188
SECTION 2. CONSTITUTIONAL LAW; MUNICIPAL LAW	
Berchenko H., Petryshyna M. THE ROLE OF MUNICIPAL POLICY IN ENSURING REGIONAL DEVELOPMENT: CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECT.....	195
Hrechyshnykova V.V. POWERS OF VILLAGE, SETTLEMENT, AND CITY HEADS DURING DECENTRALIZATION AND MARTIAL LAW.....	203
Dyrdin M.E., Yatsyk T.P. CLOSURE OF CONSTITUTIONAL PROCEEDING IN CONNECTION WITH THE DEATH OF THE COMPLAINANT: PRACTICE OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE.....	210
Dyakova A.A. SPECIFICITY AND CHARACTERISTIC FEATURES OF THE CONSTITUTIONAL AND LEGAL STATUS OF CONVICTS.....	216

Zahrisheva N.V. THE SUBJECT MATTER OF REFERENDUMS IN THE MECHANISM OF IMPLEMENTING POPULAR SOVEREIGNTY IN UKRAINE AND SELECTED COUNTRIES OF EUROPE AND AFRICA.....	222
Ivasyk S.M. ISSUES OF USING AN MP'S REQUEST AS A TOOL OF CONTROL POWERS DURING THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW.....	231
Kapitan O.I., Didukh Kh.V. CONSTITUTIONAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF THE RIGHT TO MEDICAL ASSISTANCE IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION: THE EXPERIENCE OF IMPLEMENTING TELEMEDICINE IN UKRAINE.....	239
Kirin R.S. LEGAL FOUNDATIONS OF EUROPEAN INTEGRATION DEVELOPMENT OF LEGISLATION ON E-GOVERNANCE OF UKRAINIAN CITIES DURING WARTIME AND POST-WAR PERIOD.....	247
Lohoiko O.O. THE CONSTITUTIONAL COURTS OF AUSTRIA AND CZECHOSLOVAKIA AS THE FIRST INSTITUTIONAL MODEL OF CONSTITUTIONAL JUSTICE IN EUROPE.....	262
Lialiuk O.Y. CONSTITUTIONAL REGULATION OF PUBLIC AUTHORITY DECENTRALISATION I N THE CONTEXT OF ENSURING SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT.....	268
Martseliak O.V. CONSTITUTIONAL AND LEGAL MECHANISM FOR ENSURING THE RIGHTS OF MILITARY PERSONNEL IN UKRAINE (GENERAL THEORETICAL CHARACTERISTICS).....	275
Marchuk M. FUNCTIONS OF QUALIFICATIONS: MODERN CONSTITUTIONAL AND LEGAL CHARACTERISTICS.....	285
Melnychuk O.F. LEGAL RELATIONS BETWEEN APPLICANTS AND HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF THE PRINCIPLE OF THE RULE OF LAW.....	294
Monastyrskiy M.V. EARLY ELECTIONS OF THE PRESIDENT OF UKRAINE AND A REFERENDUM ON UKRAINE'S ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION IN THE CONTEXT OF PEACE NEGOTIATIONS TO END THE WAR AGAINST UKRAINE AT THE INITIATIVE AND MEDIATION OF US PRESIDENT TRUMP.....	300
Mochulska M.Ye. APPLICATION OF THE CONSTITUTION OF UKRAINE AND THE PRACTICE OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE IN THE JUDICIAL PROTECTION OF THE SOCIAL RIGHTS OF PEDAGOGICAL, SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL WORKERS.....	311
Murtishcheva A.O. LEGAL BASIS AND FUNCTION OF THE REPRESENTATIVE OF THE PRESIDENT OF UKRAINE IN THE CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE.....	321
Omelchuk L.V., Yutovets O.S., Pidgorodetsky V.O. FREE LEGAL AID IN UKRAINE: CURRENT CHALLENGES AND THE POTENTIAL OF YOUNG PEOPLE IN THE FIELD OF HUMAN RIGHTS PROTECTION.....	329
Ondrová J., Úradník M. LOCAL SELF-GOVERNANCE PROTECTION WITHIN THE SCOPE OF THE COMMUNAL CONSTITUTION COMPLAINT CONTEXT.....	336
Piliuk S.V. THE RIGHT TO A FAIR TRIAL AS A SOURCE FOR THE FORMATION OF STANDARDS OF NATIONAL JUSTICE: LEGAL POSITIONS OF THE ECtHR AND PROBLEMS OF THEIR RELEVANT APPLICATION IN UKRAINE.....	348

Seredynko A.A. PROTECTION OF THE RIGHT TO EDUCATION FOR PERSONS WITH DISABILITIES IN CONDITIONS OF ARMED CONFLICT.....	354
Shapovalov A.S. APPEAL TO THE COURT AS A COMPONENT OF THE MECHANISM FOR PROTECTING VIOLATED ELECTORAL RIGHTS OF CITIZENS OF UKRAINE.....	360
SECTION 3. CIVIL LAW AND CIVIL PROCESS; FAMILY LAW; INTERNATIONAL PRIVATE LAW	
Andrushchenko T.S. PROCEDURAL ASPECTS OF PROOF AND PROVING IN CIVIL PROCEEDINGS (MARRIAGE CONTRACTS).....	369
Bodnar T.V. PROBLEM ASPECTS OF LEGAL LIABILITY OF PARENTS FOR AVOIDANCE OF PARENTAL DUTIES.....	374
Vyshnevskiy V.O. THE SPIN-OFF THEORY IN THE SUI GENERIS RIGHT: DISTINGUISHING BETWEEN THE CREATION AND OBTAINING OF DATA.....	380
Havrik R.O. THEORETICAL AND REGULATORY ASPECTS OF DEFINING THE CONCEPT AND TYPES OF METHODS OF PROTECTING FAMILY RIGHTS AND INTERESTS OF PARTICIPANTS IN DE FACTO MARITAL RELATIONS (IN THE LIGHT OF THE RECODIFICATION OF CIVIL LAW).....	390
Herts A.A. PARTICIPATION AGREEMENT IN A HOUSING AND CONSTRUCTION COOPERATIVE AS A FORM OF HOUSING INVESTMENT.....	396
Zavaliuk S.V. THE ORIGINS OF THE CONCEPT OF LEGAL GAPS IN PRIVATE LAW IN ANCIENT LEGAL THOUGHT.....	401
Zastavenko A.V. REMOTE FORMS OF APPLICATION OF ALTERNATIVE METHODS FOR THE PROTECTION OF FAMILY RIGHTS.....	407
Kanaryk Yu. PROBLEMS OF PROTECTING THE RIGHTS OF PARTIES IN LEGAL RELATIONS OF TRUST PROPERTY.....	414
Kartash N.I., Tarasenko H.Yu. ADDITIONAL EXPENSES FOR A CHILD: CONCEPT, TYPES, AND GROUNDS FOR RECOVERY.....	419
Kachuriner V.L. THE IMPACT OF A PERSON'S LEGAL CAPACITY ON PARTICIPATION IN CONSTRUCTION CONTRACTS: LEGAL REGULATION AND JUDICIAL PRACTICE IN FOREIGN COUNTRIES.....	425
Kot O. PROTECTION OF THE RIGHTS OF PARTIES TO CONTRACTUAL RELATIONS UNDER THE DRAFT CIVIL CODE OF UKRAINE.....	431
Kryzhevskaya O.O. TERMINATION OF NOTARIAL PROCEDURAL LEGAL RELATIONS IN THE LIGHT OF CONTEMPORARY NOTARIAL DOCTRINE: LEGAL FACTS AND LEGAL CONSEQUENCES.....	438
Lukasevych-Krutnyk I.S. THE AGREEMENT ON THE REDISTRIBUTION OF INHERITANCE IN THE SYSTEM OF CIVIL LAW CONTRACTS OF UKRAINE.....	445
Mendzhul M.V. PROBLEMATIC ASPECTS OF ESTABLISHING A LEGAL FACT OF DE FACTO MARITAL RELATIONS IN WARTIME.....	451

Myrza S.S., Palshkov K.E., Shevchuk V.V. CIVIL LAW REGULATION OF ELECTRONIC TRANSACTIONS INVOLVING MINORS AND UNDERAGE PERSONS.....	457
Parasyuk M.V., Yaruniv A.P. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A CREATOR OF WORKS OF ART AND COPYRIGHT.....	464
Popovych K.H. INHERITANCE OF PARTNERS IN DEFAULT MARRIAGE RELATIONSHIPS IN THE CONDITIONS OF DEGITALIZATION.....	469
Samilyk L.O., Kotovych I.O. FEATURES OF JUDICIAL PROTECTION OF THE RIGHT OF ONE PARENT TO PARTICIPATE IN THE UPBRINGING OF A CHILD: ANALYSIS OF COURT PRACTICE.....	475
Tymoshenko O.A. MARITAL JOINT PROPERTY OF SPOUSES IN THE MECHANISM OF STATE REGISTRATION OF PROPERTY RIGHTS IN UKRAINE: CURRENT STATUS AND PROSPECTS FOR IMPROVEMENT.....	481
Todua Sh.R. CRITERIA FOR BALANCING THE BEST INTERESTS OF THE CHILD AND PARENTAL RIGHTS UNDER MARTIAL LAW.....	488
Uhrynovska O.I., Oliarnyk B.R. PROTECTION OF THE RIGHTS AND INTERESTS OF MAINTENANCE CREDITORS IN CASE OF THE DEBTOR RESIDING ABROAD: PARTICULARITIES OF LEGAL PRACTICE UNDER MARTIAL LAW IN UKRAINE.....	495
Fedorko M.S. THE FUNCTIONAL ROLE OF FAULT IN COMPENSATION FOR CONTRACTUAL DAMAGES: UNIFICATION AND EUROPEAN LEGAL APPROACHES.....	503
Chorna Zh.L. ESTABLISHMENT OF EASEMENT RIGHTS FOR LAND PLOTS LOCATED IN AGRICULTURAL LAND AREAS.....	509
Shevchenko L.A. INTERNATIONAL TAX AGREEMENTS AS A TOOL FOR HARMONIZING INTERNATIONAL PRIVATE LAW NORMS IN UKRAINE.....	515
Yamkovyy V.I. RESTORATION OF THE INSTITUTION OF ENGAGEMENT IN THE DRAFT CIVIL CODE OF UKRAINE: A TRIBUTE TO TRADITION OR A CONTEMPORARY NECESSITY.....	521

УДК [340.1:347.12]:342.722:305-055.1/.2](477-25)(094)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.1.4>

СТАНОВЛЕННЯ НОРМ ЩОДО РІВНОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ У ДЖЕРЕЛАХ ПРАВА КИЄВО-РУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Бойко І.Й.,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри історії держави, права та політико-правових учень
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: 0000-0001-8444-6787
e-mail: igor.boiko@lnu.edu.ua*

Ковальчук І.В.,

*доктор філософії у галузі права,
старший викладач кафедри суспільно-політичних наук
Вінницького національного технічного університету
ORCID: 0009-0007-7467-5317
e-mail: ivankovalchuk@vntu.edu.ua*

Бурдіна О.В.,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: 0009-0003-3404-6840
e-mail: oleksandra.burdina@lnu.edu.ua*

Бойко І.Й., Ковальчук І.В., Бурдіна О.В. Становлення норм щодо рівності жінок і чоловіків у джерелах права Києво-Руської держави.

У статті проаналізовано історичний досвід становлення норм про гендерну рівність у джерелах права Києво-Руської держави. Зазначено, що у сучасних умовах війни росії проти України проводиться активна робота щодо європейської інтеграції. Одним із завдань є ефективне забезпечення нормативно-правового регулювання та реалізації якісної гендерної політики. Сьогодні важливо привести чинне законодавство України у відповідність до стандартів Європейського Союзу в сфері гендерного паритету. Особливий інтерес викликає гендерний паритет в системі публічної служби, яка у сучасних умовах має важливе значення, зокрема реалізовує функції держави (публічні службовці забезпечують виконання законів, державних програм і рішень органів державної влади); здійснює захист прав і свобод громадян; сприяє підтриманню правопорядку, безпеки та соціальної стабільності в державі; забезпечує прозорість, підзвітність влади та участь громадян в управлінні державними справами та ін. Гендерний паритет у системі публічної служби передбачає рівне представництво жінок і чоловіків у державних органах та органах місцевого самоврядування, а також забезпечення рівних можливостей для доступу до посад, кар'єрного зростання та участі в ухваленні рішень.

Показано, що формування гендерної політики в сучасній Україні, серед іншого, передбачає вивчення історичного досвіду. Гендерна рівність в українському праві формувалася поступово – від поодиноких норм права до сучасної системи антидискримінаційного законодавства. Значний інтерес представляє вивчення джерел права Києво-Руської держави, які містили окремі норми щодо прав чоловіків і жінок.

Наголошено, що у Києво-Руській державі взаємини між чоловіком і дружиною здійснювалися на принципах рівноправності, духовності, гуманізму та справедливості. Правове становище жінки в сім'ї було як для того часу на високому рівні, її права охороняла держава. У нормах Руська Правда жінка, зокрема мати, мала відносно вищий правовий статус, ніж у багатьох інших правових системах того часу. Зокрема, мати мала право успадковувати майно та розпоряджатися

ним. Після смерті чоловіка вона часто ставала главою родини та опікуном дітей. Вдова зберігала право на частину майна чоловіка (так звану «вдовину частку»). За посягання на честь чи життя жінки встановлювалися грошові штрафи (віра). Жінка у Київській Русі не вважалася повністю залежною особою й мала певну майнову та процесуальну дієздатність. Правовий статус жінки у Києво-Руській державі був вищий у порівнянні з римським та старогерманським правом. Повна рівність у Києво-Руській державі не передбачалася.

Ключові слова: гендерна рівність, публічна служба, рівність прав чоловіка та жінки, гендерний паритет у системі публічної служби, права жінок, джерела права, Руська Правда, Києво-Руська держава.

Boiko I.Y., Kovalchuk I.V., Burdina O.V. The formation of norms regarding the equality of women and men in the sources of law of the Kyivan Rus state.

The article analyzes the historical experience of the formation of norms on gender equality in the sources of law of the Kyivan Rus state. It is noted that in the current conditions of Russia's war against Ukraine, active work is being carried out toward European integration. One of the tasks is the effective provision of regulatory and legal regulation and the implementation of high-quality gender policy. Today, it is important to bring the current legislation of Ukraine into compliance with the standards of the European Union in the field of gender parity. Of particular interest is gender parity in the system of public service, which in modern conditions is of great importance, in particular, it implements the functions of the state (public servants ensure the implementation of laws, state programs and decisions of state authorities); protects the rights and freedoms of citizens; contributes to maintaining law and order, security, and social stability in the state; ensures transparency, accountability of authorities, and citizen participation in the management of public affairs, etc. Gender parity in the system of public service implies equal representation of women and men in state bodies and local self-government bodies, as well as ensuring equal opportunities for access to positions, career advancement, and participation in decision-making.

It is shown that the formation of gender policy in modern Ukraine, among other things, involves the study of historical experience. Gender equality in Ukrainian law was formed gradually – from isolated legal norms to the modern system of anti-discrimination legislation. Of significant interest is the study of the sources of law of the Kyivan Rus state, which contained certain norms regarding the rights of men and women.

It is emphasized that in the Kyivan Rus state, relations between husband and wife were carried out on the principles of equality, spirituality, humanism, and justice. The legal status of women in the family was, for that time, at a high level, and their rights were protected by the state. In the norms of Russkaya Pravda, a woman, in particular a mother, had a relatively higher legal status than in many other legal systems of that time. In particular, a mother had the right to inherit property and dispose of it. After the death of her husband, she often became the head of the family and the guardian of the children. A widow retained the right to a share of her husband's property (the so-called "widow's share"). Monetary fines (vira) were established for encroachments on a woman's honor or life. A woman in Kyivan Rus was not considered a completely dependent person and had certain property and procedural legal capacity. The legal status of women in the Kyivan Rus state was higher compared to Roman and ancient Germanic law. Full equality in the Kyivan Rus state was not provided for.

Key words: gender equality, public service, equality of rights of men and women, gender parity in the public service system, women's rights, sources of law, Russkaya Pravda, Kyivan Rus state.

Постановка проблеми. У сучасних умовах війни росії проти України проводиться активна робота щодо європейської інтеграції. Одним із завдань є ефективне забезпечення нормативно-правового регулювання та реалізації якісної гендерної політики. Сьогодні важливо привести чинне законодавство України у відповідність до стандартів Європейського Союзу в сфері гендерного паритету. Особливий інтерес викликає гендерний паритет в системі публічної служби, яка у сучасних умовах має важливе значення, зокрема реалізовує функції держави (публічні службовці забезпечують виконання законів, державних програм і рішень органів державної влади).; здійснює захист прав і свобод громадян; сприяє підтриманню правопорядку, безпеки та соціальної стабільності в державі; забезпечує прозорість, підзвітність влади та участь громадян в управлінні державними справами та ін.

Гендерний паритет у системі публічної служби – це рівне представництво жінок і чоловіків у державних органах та органах місцевого самоврядування, а також забезпечення рівних можливостей для доступу до посад, кар'єрного зростання та участі в ухваленні рішень. Гендерний паритет означає рівний доступ до вступу на публічну службу, рівні можливості просування по службі, справедливий розподіл керівних посад, недопущення дискримінації за ознакою статі, забезпечення балансу представництва жінок і чоловіків (часто орієнтир – 40/60 або 50/50). Принцип гендерної рівності закріплений у чинній Конституції України (ст. 24 – рівність громадян перед законом), Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Законі України «Про державну службу» та ін. Гендерний паритет сприяє підвищенню якості управлінських рішень (через різноманітність досвіду й поглядів), посиленню демократичності влади, зменшення гендерних стереотипів, підвищення довіри суспільства до органів державної влади тощо.

Формування гендерної політики в сучасній Україні, серед іншого, передбачає вивчення історичного досвіду. Гендерна рівність в українському праві формувалася поступово – від поодиноких норм права до сучасної системи антидискримінаційного законодавства. Значний інтерес представляє вивчення джерел права Києво-Руської держави, які передбачали окремі норми щодо регулювання прав чоловіків і жінок.

Мета дослідження – проаналізувати історичний досвід становлення норм про гендерну рівність у джерелах права Києво-Руської держави.

Стан опрацювання проблематики. Окремі аспекти становлення норм про правовий статус чоловіків і жінок у джерелах права Києво-Руської держави вивчали: В.Д. Гончаренко, В.С. Кульчицький, П.П. Музиченко, О.О. Шевченко та ін. У своїх працях вони аналізували норми таких пам'яток права, як «Руська Правда», князівські устави та церковні статuti, звертаючи увагу на деякі особливості правоздатності чоловіків і жінок; майнові права (право спадкування, посаг, віно); шлюбно-сімейні відносини; відповідальність за злочини проти жінки; соціально-правове становище різних категорій населення та ін.

Виклад основного матеріалу. Аналіз української історико-правової літератури та джерел дозволяє зробити висновок, що однією з найдавніших і найважливіших пам'яток українського писаного права є «Руська Правда», яка стала своєрідним фундаментом писаного законодавства Києво-Руської держави [4, ст. 4-5]. Станом на першу половину IX ст. в Києво-Руській державі ще до укладення Руської Правди сформувалися такі джерела права: Закон Руський (звичаєве право), договори Русі з Візантією, князівське законодавство (устави, уроки, уставні грамоти та ін.). Істотну роль відігравали джерела церковного права, зокрема Церковні статuti Володимира Великого та Ярослава Мудрого, а також джерела іноземного, переважно візантійського, походження – Номоканони (відомі на Русі як кормчі книги), Еклога, Прохірон, Закон судний людям. Після проведеної систематизації давнього українського права Великим князем Київським Ярославом Мудрим основним джерелом права в Києво-Руській державі стала Руська Правда, яка була першим кодифікованим збірником норм українського звичаєвого права, яке було сформовано давніми українськими племенами, починаючи з держави Антів. Перша найдавніша редакція Руської Правди – Коротка Правда або Правда Ярослава Мудрого – була укладена на основі норм давнього українського (руського) права, уникнувши запозичень з інших правових систем. Дві наступні редакції Руської Правди, зокрема Розширена Правда та Скорочена Правда, були укладені на основі Правди Ярослава, звичаєвого права. У зв'язку з зміцненням князівської влади при укладенні Розширеної та Скороченої Правди спиралися також на князівське законодавство, судову практику та запозичення з інших правових систем, зокрема візантійського права. Відомий український історик та дослідник давньоруського права й міжнародних договорів Києво-Руської держави Федір Китченко цілком слушно зазначав: «Руська Правда» стала результатом національного духу і громадсько-життя народу, пам'яткою права України, що створювалася кількома поколіннями» [2, ст. 52].

У Києво-Руській державі взаємини між чоловіком і дружиною здійснювалися на принципах рівноправності, духовності, гуманізму і справедливості. Правове становище жінки в сім'ї було як для того часу на високому рівні, її права охороняла держава. У нормах Руська Правда жінка, зокрема мати, мала відносно вищий правовий статус, ніж у багатьох інших правових системах того часу. Зокрема, мати мала право успадковувати майно та розпоряджатися ним. Після смерті чоловіка вона часто ставала главою родини та опікуном дітей. Вдова зберігала право на частину майна чоловіка (так звану «вдовину частку»). За посягання на честь чи життя жінки встановлювалися грошові штрафи (віра). Жінка у Києво-Руській державі не вважалася повністю залежною особою

й мала певну майнову та процесуальну дієздатність. Правовий статус жінки у Києво-Руській державі був вищий у порівнянні з римським та старогерманським правом. Так, у системі *Corpus Juris Civilis* жінка зазвичай перебувала під владою чоловіка або батька (*patria potestas*), дочка – під владою батька, дружина – під владою чоловіка (у формі *manus*), навіть повнолітня жінка часто потребувала опікуна (*tutor*), права жінки обмежувалися щодо участі в політичному та публічному житті. Правовий статус дружини за римським правом прирівнювався до становища дітей [5, ст. 96]. У правових звичаях германських племен жінка також перебувала під опікою чоловіка чи родича-чоловіка. Вона не була повністю самостійним суб'єктом права та вважалася «неправосильною» (обмежено дієздатною). Матір за руським правом мала відносно самостійніше правове становище, особливо в майнових питаннях і в статусі вдови. На відміну від римського та старогерманського права, де жінка все життя перебувала під опікою чоловіка, у Києво-Руській державі вона могла виступати самостійним учасником правовідносин. Навпаки, у Києво-Руській державі жінка була наділена цивільною дієздатністю і за життя чоловіка зберігала своє окреме майно, яке й після його смерті не входило до спільної спадщини, а вона сама ставала повноправною главою сім'ї. Вона мала право самостійно вела господарство, розпоряджалася власністю і від неї залежало відділення синів для ведення власного господарства. Жінка мала право укласти різноманітні договори: купівлі-продажу, позики, застави, дарування, успадкування. В її розпорядженні перебували посаг (придане) і віно.

У давньоукраїнській сім'ї головну роль у вихованні дітей відігравали батько і мати, що мало величезний вплив на формування їхньої поведінки, моралі, ідеалів, а в родині панувала свобода і рівноправність [3, ст. 55-56]. Про майнові відносини чоловіка та дружини у Руській Правді та інших джерелах права Київської Русі є низка постанов. Родичі-батьки та брати, видаючи дочок і сестер заміж, наділяли їх певним майном (посагом). Це майно повинно було передаватися після смерті дружини її спадкоємцям. У Руській Правді проводилося розмежування майна, яке дружина одержувала за законом і яке їй подарував або заповів чоловік. Майном, яке їй заповів чоловік, дружина мала право користуватися пожиттєво. Після її смерті воно передавалося дітям. Віном, тобто частиною майна, яке дружині подарував чоловік, вдова мала право розпоряджатися на власний розсуд. Після смерті чоловіка вдова мала право залишатися у його домі, незважаючи на протести спадкоємців.

Правові джерела Києво-Руської держави містять досить мало матеріалу для висвітлення питань особистих і майнових відносин батьків та дітей. Але безсумнівно, що патріархальні відносини у сім'ї не були вижиті протягом всього існування Київської держави. Батько, як глава сім'ї, користувався необмеженою владою над своїми дітьми. Його влада нагадувала владу давньоримського *pater familias*. Батьки за Києво-Руської держави мали право продавати своїх дітей у холопи (це право зникло тільки в XIV ст.), про що свідчать літописи, повідомляючи про такий продаж дітей у голодні роки.

За Руською Правдою, якщо після смерті батька залишалась мати, то опіка над малолітніми дітьми не встановлювалася. Мати управляла домом і господарством. Якщо мати-вдова виходила заміж і перебиралася у масток чоловіка, то опіку над дітьми та майном мали здійснювати родичі першого чоловіка. Мета опікунства полягала в збереженні майна малолітніх дітей і передачі його їм із досягненням повноліття. Майно опікунові передавали у присутності свідків. Матір повинна була віддати своїм дітям наявне майно, причому втрачене нею при управлінні майном вона була зобов'язана повернути. Руська Правда передбачала випадки, коли опікуном ставав вітчим. На вітчима покладался обов'язок повернути всі витрати, які могли зазнати пасинки і падчерки під час його опіки. Найближчий родич, який ставав опікуном, приймав майно підопічних при свідках. Із завершенням опіки опікун зобов'язаний був повернути прийняте майно у цілості зі всіма прибутками. Опіка припинялася з досягненням підопічними такої зрілості, коли “будуть самі собою турбуватися”. Руська Правда не згадувала, які установи керували справами опіки. Більшість дослідників припускають, що це була церква.

З виникненням і утвердженням приватної власності з'явилося поняття спадщини. Спочатку право успадкування належало тільки членам сім'ї. Батько як глава сім'ї не мав права заповідати майно особам, які не входили до складу сім'ї. Якщо він це зробив або ж не було членів сім'ї, спадщина переходила великому князю як главі держави.

З поступовим розпадом патріархальних відносин почала розвиватися свобода заповітних розпоряджень. Батько мав право заповідати своє майно одним членам сім'ї, залишаючи інших без

спадку. Так виникло спадкування за заповітом. Деякі члени сім'ї починають претендувати на більшу частину спадку (сини), інші ж члени сім'ї повністю відсторонюються від спадкування (дочки та дружини). Обмежувалося свавілля чоловіка при складанні заповіту. Він мав право заповідати лише тим, хто був визнаним спадкоємцем у законі. Лише на користь церкви можна було заповідати за наявності інших спадкоємців за законом. Батько мав право розподілити своє майно серед синів, а бояри – і серед дочок. Мати-вдова мала право заповідати своє майно (материзну) всім дітям, або тому із них, хто буде її утримувати. Вона могла обійти сина, заповівши майно дочці. Материзною жінка могла розпоряджатися більш вільно, ніж чоловік отчиною. Коли ж мати не встигла зробити заповіт, то майно переходило до того з дітей, з ким вона проживала (ст. 103 «Просторової Правди») [1, ст. 55].

Правові джерела містять постанови і про спадкування за законом, і про спадкування за заповітом, причому в цих постановах виражені принципи феодального права. Встановлювалися два різні порядки спадкування: один – для бояр, другий – для смердів. Руська Правда, допускаючи свободу заповідальних розпоряджень, тим не менше присвячує багато статей спадкуванню за законом. Згідно з цими статтями майно батька як глави сім'ї у випадку, коли він помирив без складання заповіту, передавалось дітям, за винятком частини, яка передавалася церкві. Під дітьми у спадковому праві Руської держави розуміли синів. Відповідно, дочки, при наявності у померлого батька синів, до спадкування не запрошувалися. Ця норма, яка дуже довго зберігалася в руському праві, знайшла своє відображення у приказці: «сестра при братах – не спадкоємниця». У західноєвропейському середньовічному праві часто переваги при спадкуванні надавалися старшому сину. За Руською Правдою, навпаки, молодший син перебував у сприятливішому становищі; спадкувати могли тільки діти, які народилися у законному шлюбі. Діти наложниці після смерті свого батька і пана не одержували спадщини, проте разом з матір'ю ставали вільними [1, ст. 52-55].

Заповіт укладався переважно усно. Письмова форма використовувалася рідко. Виникає питання, чи спадкувала дочка, якщо померлий не мав сина. Руська Правда вирішувала це, виходячи з основних принципів феодального права, права-привілею. Вона встановлювала два порядки спадкування дочок: після смердів і після бояр. Згідно з точним змістом статей Руської Правди майно смерда, який не залишив після себе синів, переходить до князя. Незаміжня дочка отримувала частину майна, яке потім складало її посаг. Заміжні дочки цього не одержували.

Висновки. Отже, у Києво-Руській державі суспільні відносини були врегульовані в основному в Руській Правді, на високому, як для того часу, рівні. Руська Правда була першим кодифікованим збірником юридичних норм на українських землях. За рівнем врегулювання суспільних відносин вона була прогресивним джерелом права. Особливо яскраво це простежується на прикладі правового становища жінки. В Києво-Руській державі жінки мали право в окремих випадках нарівні з чоловіками успадковувати майно (особливо за відсутності синів), визнавалася правосуб'єктність жінки в окремих майнових справах. Водночас суспільство залишалося патріархальним. Повна рівність у Києво-Руській державі не передбачалася.

Історичний досвід Києво-Руської держави (IX–XIII ст.) не містив концепції гендерної рівності в сучасному розумінні, однак у джерелах права можна знайти ідеї, норми та підходи, які мають цінність для формування сучасної правової політики. Позитивним було те, що Києво-Руській державі жінка визнавалася суб'єктом права. У «Руській Правді» жінка визнавалася окремим суб'єктом правовідносин, зокрема передбачався захист її честі та гідності; передбачалася відповідальність за образу чи насильство щодо жінки; встановлювалися штрафи (вира) за злочини проти неї. З цього випливає, що у сучасних умовах існує необхідність забезпечення чітких механізмів правового захисту від насильства, зокрема гендерно зумовленого. Важливий є принцип, за яким держава гарантує особливий захист уразливих категорій громадян.

У Києво-Руській державі було забезпечено майнові права жінок, зокрема вони мали такі права: володіти майном (приданим); успадковувати (хоч і з певними обмеженнями); виступати стороною майнових правочинів. Сьогодні важливо створити, насамперед такі соціально-економічні умови, які забезпечили б економічну самостійність жінки як основи реальної рівності. Києво-Руська традиція демонструє, що економічні права були і є фундаментом гендерної справедливості.

Ще однією гострою проблемою залишається правовий захист сім'ї. Церковні статuti у Києво-Руській державі регулювали шлюбні відносини; заборону примусового шлюбу; відповідальність за перелюб та насильство. Цей історичний досвід свідчить про актуальність ідеї захисту гідності та добровільності шлюбу як правової норми. Важливо, що навіть у середньовічному

суспільстві визнавалася цінність згоди. Сьогодні важливою проблемою є індивідуалізація відповідальності за гендерні злочини (домашнє насильство, дискримінація), що відповідає принципам правової держави. В умовах розвитку українського суспільства актуалізується потреба у формуванні ефективної державної політики та комплексної системи правових, соціальних і освітніх механізмів щодо ефективного забезпечення гендерної рівності в сучасній Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко І.Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX–XX ст.): посіб для студ. вищ. навч. закладів. Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2014.
2. Захарченко П. Історія українського права [Текст]: навч. посібник / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ВД «Освіта України», 2019.
3. Історія українського права: посібник / І.А. Безклубий, І.С. Гриценко, О.О. Шевченко та ін. К.: Грамота, 2010.
4. Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі: навч. посіб. / уклад. Г.Г. Демиденко, В.М. Єрмолаєв; вступ. сл. В.Я. Тація. Х.: Право, 2014.
5. Римське приватне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Є.М. Орач, Б.Й. Тищик. Київ: Ін юре, 2012.

Дата першого надходження рукопису до видання: 05.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 05.03.2026

© Бойко І.Й., Ковальчук І.В., Бурдіна О.В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія ПРАВО

Випуск 93

Частина 1

Коректура • авторська
Комп'ютерна верстка • Світлана Головченко
Дизайн обкладинки • Катерина Шанта

Підписано до друку 05.03.2026. Папір офсет. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman. Умов.друк.арк. 30,23. Формат 60х84/8.

Тираж 100 прим.
Видавець і виготовлювач ФОП «Ященко»